



УДК 336.1

## КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНOSTІ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВИ

**Колодій Сергій Юрійович,**  
доктор економічних наук, професор,  
професор кафедри менеджменту та інформаційних технологій  
Черкаського навчально-наукового інституту  
ДВНЗ «Університет банківської справи»  
e-mail: kolodii\_sergei@ukr.net; ORCID ID: 0000-0003-0163-4569

**Гаряга Леся Олегівна,**  
кандидат економічних наук, доцент,  
доцент кафедри менеджменту та інформаційних технологій  
Черкаського навчально-наукового інституту  
ДВНЗ «Університет банківської справи»  
e-mail: garyaga@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-5266-797X

**Кочума Інна Юрїївна,**  
кандидат економічних наук, доцент,  
доцент кафедри менеджменту та інформаційних технологій  
Черкаського навчально-наукового інституту  
ДВНЗ «Університет банківської справи»  
e-mail: innkoc@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-4416-3333

**Анотація.** Запропоновано концептуальні підходи до забезпечення збалансованості фінансових ресурсів держави. Досліджено сутність і класифікацію збалансованості фінансових ресурсів держави. Збалансованість фінансових ресурсів держави пропонується трактувати як відповідність між сукупністю грошових засобів, що надійшли в розпорядження центральних і місцевих органів виконавчої влади у процесі формування фінансових ресурсів держави, і сукупністю грошових засобів, що направляються на різні цілі під час їхнього використання. Індикаторами збалансованості фінансових ресурсів держави визначено: баланс зведеного бюджету; обсяг державного боргу; залишок коштів на Єдиному казначейському рахунку (ЄКР). Обґрунтовано основні загальні та спеціальні положення концепції інституціонального регулювання збалансованості фінансових ресурсів держави. Детально охарактеризовано окремі аспекти спеціальних положень концепції інституціонального регулювання збалансованості фінансових ресурсів держави. Виділено ключові проблеми формування, виконання, збалансування і забезпечення безперервного фінансування фінансових ресурсів держави. Розроблено пропозиції щодо вжиття заходів і використання відповідних інструментів для вдосконалення управління фінансовими ресурсами держави.

**Ключові слова:** фінансові ресурси держави, індикатори збалансованості фінансових ресурсів держави, концепція інституціонального регулювання збалансованості фінансових ресурсів держави, інструменти інституціонального регулювання збалансованості фінансових ресурсів держави.

Формул: 0; рис.: 4; табл.: 0; бібл.: 15.

## THE CONCEPTUAL APPROACHES TO ENSURE THE BALANCE OF STATE FINANCIAL RESOURCES

**Kolodii Sergiy,**  
Doctor of Economics, Professor,  
Professor of the Department of Management and Information Technology  
of the Cherkasy Educational-Scientific Institute of SHEI «Banking University»  
e-mail: kolodii\_sergei@ukr.net; ORCID ID: 0000-0003-0163-4569

**Hariaha Lesia,**  
Ph. D. in Economics, Associate Professor,  
Associated Professor of the Department of Management and Information Technology  
of the Cherkasy Educational-Scientific Institute of SHEI «Banking University»  
e-mail: garyaga@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-5266-797X



**Kochuma Inna,**  
Ph. D. in Economics, Associate Professor,  
Associated Professor of the Department of Management and Information Technology  
of the Cherkasy Educational-Scientific Institute of SHEI «Banking University»  
e-mail: innkoc@gmail.com; ORCID ID:0000-0002-4416-3333

**Abstract.** The conceptual approaches to ensuring the balance of financial resources of the state have been proposed in the article. The essence and classification of the balance of financial resources of the state have been researched. The balance of financial resources of the state has been proposed to interpret as a correspondence between the totality of funds received at the disposal of central and local executive authorities in the process of formation of financial resources of the state, and the totality of funds directed to different purposes during their use. The indicators of the balance of financial resources of the state have been determined: balance of the consolidated budget; the volume of public debt; balance in the Single Treasury Account (STA).

The basic general and special provisions of the concept of institutional regulation of the balance of financial resources of the state have been substantiated. Some aspects of the special provisions of the concept of institutional regulation of the balance of financial resources of the state have been described in detail. The key problems of formation, implementation, balancing and ensuring uninterrupted financing of the state financial resources have been highlighted. Proposals have been developed to take measures and use appropriate tools to improve the management of the state's financial resources.

The balance of financial resources of the state is the basis of stable socio-economic development of the national economy, elimination of its basic macroeconomic imbalances. Therefore, the balance of financial resources of the state should be a subject of the state regulation of the economy. As a result of its effective regulation, it is possible to ensure stable socio-economic development of the state. Implementation of the provisions of the proposed concept will, on the one hand, create a system of containment of unreasonable growth of the budget deficit and public debt, reduce the balance of funds at the STA, and on the other hand, will help reduce the transaction costs that accompany the process of formation and use of financial resources of the state. The proposed restriction institutions will allow limiting the growth of the consolidated budget deficit, the public debt, and the reduction of the STA balance. This will also affect the level of public debt service costs.

**Keywords:** the financial resources of the state, indicators of balance of financial resources of the state, the concept of institutional regulation of balance of financial resources of the state, instruments of institutional regulation of financial resources of the state balance.

Formulas: 0; fig.: 4; tabl.: 0; bibl.: 15.

JEL Classification H30, H62, H63

## КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ К ОБЕСПЕЧЕНИЮ СБАЛАНСИРОВАННОСТИ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ ГОСУДАРСТВА

**Колодий Сергей Юрьевич,**  
доктор экономических наук, профессор,  
профессор кафедры менеджмента и информационных технологий  
Черкасского учебно-научного института  
ДВНЗ «Университет банковского дела»  
e-mail: kolodii\_sergei@ukr.net; ORCID ID: 0000-0003-0163-4569

**Гаряга Леся Олеговна,**  
кандидат экономических наук, доцент,  
доцент кафедры менеджмента и информационных технологий  
Черкасского учебно-научного института  
ДВНЗ «Университет банковского дела»  
e-mail: garyaga@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-5266-797X

**Кочума Инна Юрьевна,**  
кандидат экономических наук, доцент,  
доцент кафедры менеджмента и информационных технологий  
Черкасского учебно-научного института  
ДВНЗ «Университет банковского дела»  
e-mail: innkoc@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-4416-3333

**Аннотация.** Предложены концептуальные подходы к обеспечению сбалансированности финансовых ресурсов государства. Исследованы сущность и классификация сбалансированности финансовых



ресурсов государства. Сбалансированность финансовых ресурсов государства предлагается трактовать как соответствие между совокупностью денежных средств, поступивших в распоряжение центральных и местных органов исполнительной власти в процессе формирования финансовых ресурсов государства, и совокупностью денежных средств, направляемых на различные цели при их использовании. Индикаторами сбалансированности финансовых ресурсов государства определены: баланс сводного бюджета; объем государственного долга; остаток средств на Едином казначейском счете (ЕКС). Обоснованы основные общие и специальные положения концепции институционального регулирования сбалансированности финансовых ресурсов государства. Подробно охарактеризованы отдельные аспекты специальных положений концепции институционального регулирования сбалансированности финансовых ресурсов государства. Выделены ключевые проблемы формирования, исполнения, сбалансирования и обеспечения бесперебойного финансирования финансовых ресурсов государства. Разработаны предложения по принятию мер и использованию соответствующих инструментов для совершенствования управления финансовыми ресурсами государства.

**Ключевые слова:** финансовые ресурсы государства, индикаторы сбалансированности финансовых ресурсов государства, концепция институционального регулирования сбалансированности финансовых ресурсов государства, инструменты институционального регулирования сбалансированности финансовых ресурсов государства.

Формул: 0; рис.: 4; табл.: 0; библи.: 15.

**Вступ.** Забезпечення збалансованості фінансових ресурсів кожної держави є актуальною проблемою незалежно від рівня розвитку. Розглядаючи сутність збалансованості фінансових ресурсів держави, потрібно зазначити, що сучасний стан світової фінансової системи та економік деяких країн є досить нестабільним. Наприклад, Ісландія та Ірландія довгий час вважалися стабільними державами, більше того — розглядалися як приклад стабільного економічного і соціального розвитку. Ірландія в період із середини 1980-х років і до теперішнього часу показувала найвищі серед країн ЄС темпи економічного зростання, і аналітики часто називали її «європейським тигром», «економікою майбутнього» і т. п. Ісландія традиційно займала найвищі місця в рейтингах розвитку людського потенціалу (HDI), а у 2007—2008 роках (дані 2005—2006 років) — 1-ше місце [1]. За даними 2010 року, вона опустилася на 17-те місце, і основною причиною цього була розбалансованість фінансових ресурсів держави і банківського сектору [2]. Наведений приклад свідчить про важливість і доцільність розробки та постійного вдосконалення концепції забезпечення збалансованості фінансових ресурсів держави.

**Аналіз досліджень і постановка завдання.** Теоретичним і практичним аспектам формування, розподілу та забезпечення збалансованості фінансових ресурсів на мікро- і макrorівні присвячено велику кількість наукових праць, зокрема дослідження в цій сфері здійснювали А. Баскаков, А. Бірман, О. Василик, Ю. Воробйов, В. Д'яченко, Т. Гуйда, О. Данилов, Ю. Дропа, В. Глушенко, В. Єгоров, І. Зеліско, Н. Коваленко, В. Опарін, К. Павлюк, О. Рожко, Г. Строкович, В. Федосов, І. Чуницька, Г. Шахова, М. Шкробот та ін.

*Метою роботи* є обґрунтування і розроблення концептуальних підходів до забезпечення збалансованості фінансових ресурсів держави.

**Результати дослідження.** Дослідженню сутності фінансових ресурсів у цілому і фінансових ресурсів

держави зокрема присвятили свої праці значна кількість науковців [3—15].

Формулюючи трактування економічної категорії «фінансові ресурси держави», ми використовували такі положення:

1) під державою розуміється розширений уряд як сукупність центральних і місцевих органів державної влади та управління;

2) фінансові ресурси держави мають вартісну оцінку та є сукупністю грошових коштів, акумульованих на спеціально відкритих рахунках. Зокрема, в Україні органам Державного казначейства України відкривають кореспондентський рахунок у НБУ «Єдиний казначейський рахунок»;

3) фінансові ресурси держави включають кошти державного і місцевих бюджетів, державних цільових позабюджетних фондів, а також інші кошти, акумульовані на Єдиному казначейському рахунку (ЄКР);

4) джерелами фінансових ресурсів держави розглядають надходження доходів у бюджет та державні цільові позабюджетні фонди, кредитні кошти та інші надходження (кошти від приватизації державного і комунального майна, повернення раніше виданих бюджетних кредитів), а основними напрямками їх використання — фінансування витрат, пов'язаних із виробництвом суспільних та інших благ, погашення заборгованості за раніше взятими зобов'язаннями, інші напрями (участь у капіталі, бюджетні кредити).

Фінансові ресурси держави акумулюються на Єдиному казначейському рахунку. Формування і використання фінансових ресурсів держави призводить, відповідно, до збільшення і зменшення залишків коштів на ЄКР.

Ресурси окремих складових фінансових ресурсів держави перебувають у певному взаємозв'язку. Усю сукупність операцій між ними відображено у формі фінансових потоків (рис. 1).

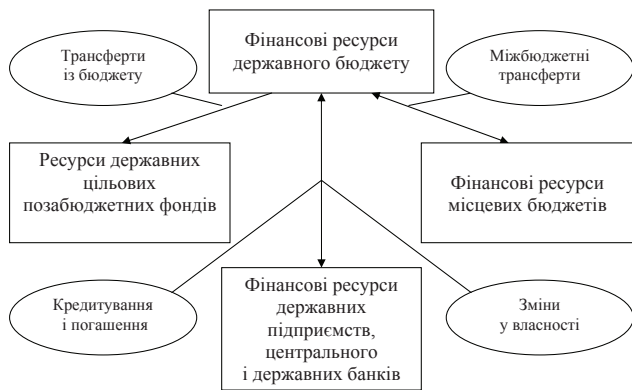


Рис. 1. Характеристика основних операцій у процесі руху фінансових ресурсів держави  
Примітка. Складено авторами.

Охарактеризуємо фінансові потоки у процесі руху фінансових ресурсів держави, наведені на рис. 1.

1. Фінансові потоки між державним бюджетом і місцевими бюджетами — міжбюджетні трансфери. З допомогою них балансується загальний фонд місцевих бюджетів і фінансуються певні видатки спеціального фонду. Згідно з положеннями Бюджетного кодексу України, місцеві бюджети в межах загального фонду повинні бути збалансовані. Дефіцит місцевих бюджетів можливий тільки в межах бюджету розвитку як частини спеціального фонду місцевого бюджету.

2. Фінансові потоки між державним бюджетом і державними цільовими позабюджетними фондами — це трансфери з державного бюджету, метою яких є підтримка збалансованості фінансових ресурсів фондів. Розбалансованість фінансових ресурсів державних цільових позабюджетних фондів ускладнює реалізацію соціальної політики, у рамках якої здійснюється згладжування нерівномірного розподілу доходів між різними соціальними групами, а також формуються і перераховуються соціальні трансфери населенню. Таким чином, брак коштів для виплати соціальних трансфертів (пенсій, соціальної допомоги, допомоги з безробіття і т. п.) може різко знизити рівень життя окремих соціальних груп і викликати соціальні протести. У результаті цього може бути порушена стабільність усєї національної економіки.

3. Третій різновид фінансових потоків є взаємовідносинами між державним бюджетом і державними компаніями, центральним і державними банками шляхом кредитування і погашення раніше виданих кредитів. Цей вид фінансових потоків може бути пов'язаний із такими типами операцій (рис. 2):

а) державна компанія отримує кредит за рахунок коштів державного бюджету. У цьому разі така операція відобразиться на збалансованості фінансових ресурсів державного бюджету і може впливати на показники його дефіциту (з урахуванням кредитування за вирахуванням погашення);

б) державна компанія отримує кредит від недержавних позичальників під гарантії уряду. У цьому разі така операція відобразиться на збалансованості фінансових ресурсів держави шляхом збільшення гарантованого внутрішнього або зовнішнього державного боргу;

в) центральний банк викуповує урядові облігації. У цьому разі збільшується обсяг прямого внутрішнього державного боргу.

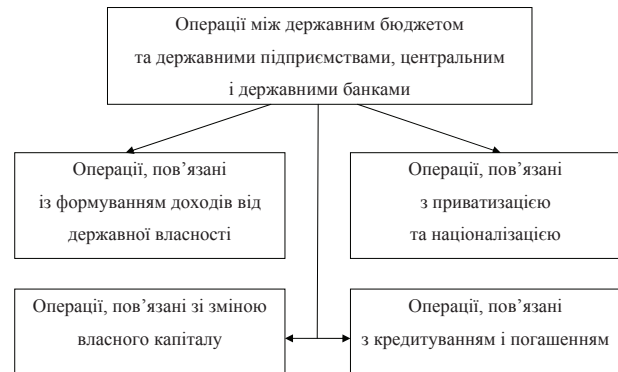


Рис. 2. Характеристика основних операцій між державним бюджетом та державними підприємствами, центральним і державними банками  
Примітка. Складено авторами.

4. Фінансові потоки між державним бюджетом і державними компаніями можуть бути пов'язані з відносинами власності. Це можуть бути надходження доходів від державної власності або зміни її складу і структури в результаті приватизації або націоналізації. Усі можливі різновиди фінансових потоків між державним бюджетом і державними компаніями, центральним і державними банками представлені на рис. 2 і можуть бути описані такими положеннями:

а) суб'єкти підприємницької діяльності незалежно від організаційної форми, власником певної частки яких є держава, перераховують до державного бюджету як доходи певні платежі. Ці платежі можуть бути у формі дивідендів, відрахувань від прибутку або інші;

б) центральний банк (в Україні Національний банк України), будучи неприбутковою організацією, перераховує до бюджету певну суму перевищення своїх доходів над витратами;

в) держава може проводити політику приватизації або націоналізації залежно від поставлених цілей. Якщо це приватизація, то кошти від неї надходять у розпорядження держави і є джерелом фінансування дефіциту бюджету або цільового фінансування конкретних видатків шляхом створення спеціальних фондів;

г) здійснюючи політику націоналізації, уряд збільшує склад об'єктів або частку державної власності, використовуючи для цієї мети фінансові ресурси держави. Отже, використання фінансових ресурсів держави в результаті проведення політики націоналізації

призводить або до підвищення витрат бюджету, або до збільшення обсягу державного боргу.

Збалансованість фінансових ресурсів держави — це відповідність між сукупністю грошових засобів, що надійшли в розпорядження центральних і місцевих органів виконавчої влади у процесі формування фінансових ресурсів держави, і сукупністю грошових засобів, що направляються на різні цілі під час їхнього використання.

Різні види збалансованості фінансових ресурсів держави можуть бути класифіковані за трьома критеріями залежно від ознак.

#### 1. Період часу:

- попередня, або планова (до початку звітного періоду);
- поточна, або оперативна (у межах звітного періоду);
- наступна, або підсумкова (після завершення звітного періоду).

#### 2. Характер і повнота:

- пряма або повна;
- умовна або неповна.

Пряма збалансованість має місце в разі, коли одночасно виконуються дві умови:

1) відсутній дефіцит (профіцит) зведеного бюджету в рамках звітного періоду;

2) має місце відповідність між обсягами державного боргу на початок і на кінець періоду, тобто обсяг державного боргу протягом звітного періоду не змінювався.

Слід зазначити, що пряма (повна) збалансованість фінансових ресурсів держави існує, скоріше, у теорії, ніж на практиці. Вона може бути плановою, але з урахуванням реальних обставин, існує дуже низька ймовірність того, що матиме місце оперативна повна збалансованість фінансових ресурсів держави. На практиці невідомі такі випадки, підтверджені емпіричними даними.

#### 3. Вплив на стабільність національної економіки:

- нейтральна, тобто не впливає на стабільність національної економіки;
- ненейтральна, тобто впливає на стабільність національної економіки.

При цьому, у разі наявності ненейтральної збалансованості фінансових ресурсів держави, слід розрізняти характер її впливу на стабільність національної економіки: позитивний або негативний.

Позитивний характер ненейтральної збалансованості фінансових ресурсів держави має місце у разі цілеспрямованого впливу на процеси формування та використання держави у результаті проведення стабілізаційної політики держави. У рамках цього може бути реалізована фіскальна політика, що передбачає дефіцитне або профіцитне фінансування, залежно від цілей та завдань стабілізаційної політики.

Характеристика збалансованості фінансових ресурсів держави на основі наведеної класифікації до-

зволяє виявити об'єкти регулювання та обґрунтувати використання конкретних інструментів, за допомогою яких необхідно регулювати процеси формування та використання фінансових ресурсів держави.

Індикаторами збалансованості фінансових ресурсів держави є [13]:

1) баланс зведеного бюджету;

2) обсяг державного боргу;

3) залишок коштів на Єдиному казначейському рахунку (ЄКР).

У процесі руху фінансових ресурсів держави мають місце операції, які безпосередньо впливають на дефіцит зведеного бюджету щодо ВВП (%) (рис. 3). Окремі з представлених на рис. 3 операцій відносять до квазіфіскальних, тобто пов'язані з рухом фінансових ресурсів держави, проте не є інструментами фіскальної політики.

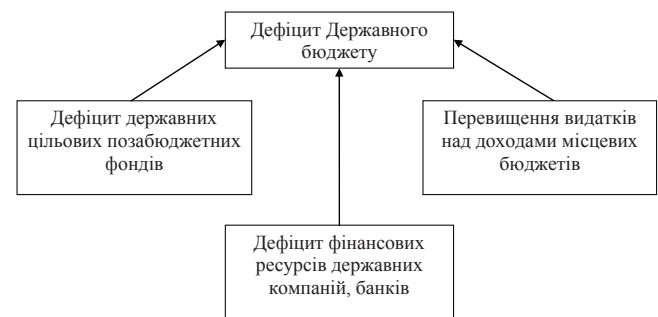


Рис. 3. Вплив основних операцій у процесі руху фінансових ресурсів держави на показники їхньої збалансованості

Примітка. Складено авторами.

Спеціальні положення концепції містять перелік пропозицій та рекомендацій у сфері інституціонального регулювання збалансованості фінансових ресурсів держави у рамках основних груп об'єктів. Усі пропозиції та рекомендації у рамках групи об'єктів інституціонального регулювання сформульовані за такою загальною схемою:

1) формулювання основних проблем збалансованості фінансових ресурсів держави та опис причин їх виникнення;

2) характеристика основних об'єктів інституціонального регулювання збалансованості фінансових ресурсів держави;

3) формулювання основних пропозицій та рекомендацій у сфері інституціонального регулювання збалансованості фінансових ресурсів держави, які доповнюють або вдосконалюють існуючі; опис механізмів їх імплементації у рамках наявного в Україні інституціонального середовища та процедур реалізації інституційних змін.

Структурно-логічна схема реалізації концепції інституціонального регулювання збалансованості фінансових ресурсів держави розкриває взаємозв'язок



між її розділами та інструментами інституціонального регулювання, які використовуються з метою регулювання динаміки індикаторів збалансованості фінансових

ресурсів держави і зниження трансакційних витрат при організації процесів формування та використання фінансових ресурсів держави (рис. 4).



Рис. 4. Структурно-логічна схема реалізації концепції інституціонального регулювання збалансованості фінансових ресурсів держави

Примітка. Побудовано за [13].

Охарактеризуймо окремі аспекти спеціальних положень концепції інституціонального регулювання збалансованості фінансових ресурсів держави.

Основні проблеми у сфері формування фінансових ресурсів держави:

- складна і громіздка система формування фінансових ресурсів держави, у результаті чого Україна належить до держав із низьким рівнем економічних свобод і високими трансакційними витратами при податковому адмініструванні;

- відносно високий рівень податкових ставок і відрахувань до державних цільових позабюджетних фондів сприяє розвитку тіньового сектору економіки й ухилення від податків;

- значна централізація фінансових ресурсів держави і недостатньо ефективні реформи у сфері децентралізації;

- зниження ефективності міжбюджетних трансфертів як основного механізму вирівнювання між-регіональної диференціації доходів, порушення механізмів трансформації факторних доходів до доходів місцевих бюджетів.

Пропонуємо такі заходи та інструменти інституціонального регулювання формування фінансових ресурсів держави:

- ефективне використання податку на нерухомість;

- зниження ставок за непрямими податками, зокрема ПДВ;

- перерозподіл ставок єдиного соціального внеску від роботодавця до найманого працівника;

- запровадження другого рівня пенсійного страхування одночасно із застосуванням трьохджерельної моделі формування внесків на особисті накопичувальні рахунки, наприклад: 2 % — страхувальник; 2 % — роботодавець; 2 % — держава;

- запровадження загальнообов'язкового медичного соціального страхування одночасно з реформуванням системи фінансування закладів охорони здоров'я та застосування трьохджерельної моделі внесків, наприклад: 3 % — страхувальник; 2 % — роботодавець; 2 % — держава;

- підвищення мотивації місцевих органів влади до збору основних загальнодержавних податків за рахунок розширення переліку податків, зборів та інших обов'язкових платежів, включених до кошика доходів, що враховуються при визначенні трансфертів;

- удосконалення механізмів визначення величини міжбюджетних трансфертів;



— систематизація і скорочення пільг зі сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів для різних категорій їхніх платників;

— підвищення ефективності адміністрування формування фінансових ресурсів держави за рахунок спрощення та автоматизації процедур, зниження рівня транзакційних витрат.

Основні проблеми у процесі використання фінансових ресурсів держави:

— низька ефективність витрат бюджету, що пов'язана з відсутністю реальних механізмів контролю над показниками використання бюджетних коштів;

— відсутність конкурентних умов при розподілі фінансових ресурсів у результаті економічної діяльності держави;

— переважання видатків споживання над видатками розвитку;

— використання бюджетних ресурсів на цілі, пов'язані з фінансуванням Пенсійного фонду України, підтриманням безбитковості державних корпорацій;

— низький рівень фінансової дисципліни при використанні бюджетних коштів, що проявляється в нецільовому їх використанні й у фінансових порушеннях;

— використання людських і матеріальних ресурсів в обсягах, що перевищують оптимальне значення;

— створення інституціональних організацій із дублюючими або непотрібними, з позиції суспільства, функціями.

Пропонуємо такі заходи та інструменти інституціонального регулювання використання фінансових ресурсів держави:

— використання програмно-цільового методу під час організації процесу витрачання фінансових ресурсів держави;

— регулювання основних показників соціальних стандартів, які використовуються у процесі виконання бюджету: мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму;

— упровадження нових фінансових нормативів, які допомагають регулювати склад і динаміку використання фінансових ресурсів держави;

— упровадження прозорих механізмів визначення та розрахунку рівня оплати праці для працівників державної служби;

— забезпечення максимальної відкритості процедур, пов'язаних із проведенням державних закупівель товарів і послуг;

— реформування інституціональних механізмів надання субсидій і пільг у натуральній (негрошовій) формі населенню;

— упровадження інституціонального обмеження на обсяг фінансових ресурсів, що використовуються для реалізації функцій державної влади і управління;

— реструктуризація капітальних трансфертів з метою їхнього перерозподілу від традиційних галу-

зей «старої» індустріальної економіки (вугільної, хімічної та металургійної промисловості) до галузей «нової» постіндустріальної економіки;

— забезпечення пріоритетного фінансування напрямів, пов'язаних із розвитком людського капіталу;

— упровадження інституту мінімального обсягу бюджету розвитку (складовою спеціального фонду бюджету) у формі відсотка від видатків загального фонду бюджету.

Основні проблеми збалансування надходження і використання фінансових ресурсів держави:

— відсутність збалансованості окремих складових фінансових ресурсів держави призводить до формування дефіциту державного бюджету України, збільшення державного боргу, скорочення залишків коштів на Єдиному казначейському рахунку;

— відсутність збалансованості Пенсійного фонду України є основною причиною формування дефіциту державного бюджету, унаслідок чого порушуються процеси бюджетного фінансування соціальних та економічних витрат за рахунок коштів бюджету;

— дефіцит державного бюджету формується навіть в умовах високих темпів економічного зростання;

— зростання державного боргу в умовах масової приватизації, а значить і наявності додаткових джерел фінансування державного боргу;

— збільшення державного боргу призводить до виникнення додаткових витрат, пов'язаних з його обслуговуванням, а значить до скорочення витрат за іншими напрямками.

Пропонуємо такі заходи та інструменти інституціонального регулювання збалансування надходження і використання фінансових ресурсів держави:

— введення нормативу (ліміту) дефіциту державного бюджету щодо ВВП залежно від стадії економічного циклу і темпів планованого або економічного зростання (спаду);

— введення інституціонального обмеження на питому вагу витрат на обслуговування державного боргу у структурі видатків загального фонду бюджету;

— упровадження інституціонального обмеження на розмір дефіциту Пенсійного фонду України як основного джерела розбалансованості фінансових ресурсів держави;

— установлення граничного співвідношення державного прямого і гарантованого боргу на рівні не більше ніж 50 % ВВП. У Бюджетному кодексі України міститься подібне обмеження на рівні 60 % ВВП, що відповідає вимогам Маастрихтської угоди для країн, що входять у «зону євро». Разом з тим варто брати до уваги той факт, що динаміка (швидкість) накопичення державного боргу в Україні перевищує аналогічний показник розвинутих держав. Тому інститут-обмежувач для нашої держави повинен бути встановлений на нижчому рівні з метою попередження



розбалансованості державних фінансових ресурсів, що загрожує стабільності національної економіки;

- установлення інституціональних обмежень на видатки бюджету на обслуговування державного боргу шляхом введення максимумів на: частку ВВП, яку становлять видатки на обслуговування боргу (3 %); частку видатків на обслуговування боргу у структурі видатків державного бюджету (10 %); частку видатків на обслуговування боргу у структурі доходів державного бюджету (10 %);

- установлення мінімально допустимого рівня збитковості державних підприємств і банків при затвердженні та виконанні фінансових планів у розмірі — від'ємний прибуток (збиток) до оподаткування повинен становити не більше 5 % від активів на початок планового (звітного) року;

- внесення змін до бюджетного законодавства щодо зарахування 25 % надходжень від податку на прибуток підприємств до доходів місцевих бюджетів, причому вони повинні розподілятися між доходами, що враховуються при визначенні трансфертів, і бюджетом розвитку.

Основні проблеми забезпечення безперебійного фінансування затверджених програм у процесі використання фінансових ресурсів держави:

- невідповідність джерел доходів і витратних повноважень, закріплених за місцевими бюджетами, призводить до штучно створеної їхньої залежності від трансфертів з державного бюджету;

- відсутність відповідності між плановими і фактичними показниками формування і використання фінансових ресурсів держави призводить до виникнення непередбачених касових розривів у разі перевищення прогнозних показників над фактичними;

- наявні інститути забезпечення безперебійного фінансування призводять до того, що виникають касові розриви, які перешкоджають своєчасному фінансуванню затверджених капітальних видатків бюджету;

- значні обсяги касових розривів, що виникають при виконанні місцевих бюджетів і використанні фінансових ресурсів державних цільових фондів, призводять до появи додаткових витрат, пов'язаних із наявністю трансакційних витрат, що супроводжують процес покриття розривів;

- відсутність збалансованості Пенсійного фонду України та об'єктивні чинники формування і використання його фінансових ресурсів протягом року

призводять до виникнення величезних касових розривів у першому кварталі року;

- використання коштів ЄКР для покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів і державних цільових фондів призводить до виникнення проблем фінансування інших напрямів і може бути причиною нецільового використання коштів бюджету.

Пропонуємо такі заходи та інструменти інституціонального регулювання безперебійного фінансування затверджених програм у процесі використання фінансових ресурсів держави:

- введення інституту-регулятора мінімального рівня доходів загального фонду зведених місцевих бюджетів у структурі доходів загального фонду зведеного бюджету (не менше ніж 45 %);

- створення інституту-регулятора збалансованості доходів і витрат зведених місцевих бюджетів за витратами трансфертів (не більше ніж 2 % від ВВП);

- введення інституту-регулятора розміру дефіциту Пенсійного фонду України (показник співвідношення власних надходжень до витрат пенсійного фонду не може бути нижчим ніж 75 %);

- введення інституціонального обмеження на мінімально допустимий рівень коштів на Єдиному казначейському рахунку (залишок коштів ЄКР на початок фінансового року повинен становити не менше ніж 2 % від ВВП).

**Висновки.** Збалансованість фінансових ресурсів держави є основою стабільного соціально-економічного розвитку національного господарства, ліквідації її основних макроекономічних диспропорцій. Виходячи з цього, збалансованість фінансових ресурсів держави повинна бути об'єктом державного регулювання економіки. У результаті ефективного її регулювання можливе забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку держави. Реалізація положень запропонованої концепції дозволить, з одного боку, створити систему стримування необґрунтованого зростання дефіциту бюджету і державного боргу, зниження залишків коштів на ЄКР, а з другого — сприятиме зниженню трансакційних витрат, що супроводжують процес формування і використання фінансових ресурсів держави. Запропоновані інститути-обмежувачі дозволять забезпечити обмеження зростання дефіциту зведеного бюджету, державного боргу, зниження залишків коштів на ЄКР. Тим самим буде здійснено вплив і на рівень витрат, пов'язаних з обслуговуванням державного боргу.

#### Список використаної літератури

1. Report of the UN Development Program «On the Development of Human Capital» for 2007—2008 [Electronic resource]. — Available at : <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2007-8>.
2. Report of the UN Development Program «On the Development of Human Capital» for 2010 [Electronic resource]. — Available at : <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2010>.
3. Строкович Г. В. Взаємозв'язок економічних категорій «фінанси», «фінансування», «фінансове забезпечення», «фінансові ресурси» / Г. В. Строкович, С. В. Гончарук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. — 2017. — Вип. 16. — Ч. 2. — С. 113—120.





4. Павлюк К. В. Фінансові ресурси держави : монографія / К. В. Павлюк. — Київ : НІОС, 1997. — 176 с.
5. Рожко О. Специфіка формування фінансових ресурсів держави в умовах фінансової кризи / О. Рожко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. — 2012. — № 132. — С. 49—52.
6. Єгоров В. О. Ресурси фінансової системи і стратегія економічного зростання / В. О. Єгоров // Фінанси України. — 2010. — № 9. — С. 45—53.
7. Зеліско І. М. Роль фінансових ресурсів в діяльності економічних суб'єктів: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / І. М. Зеліско // Ефективна економіка. — 2016. — № 12. — Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5296>.
8. Баскаков А. Ю. Бюджетний менеджмент у механізмі управління фінансовими ресурсами держави : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 — фінанси, гроші і кредит / А. Ю. Баскаков ; Чернігівський національний технологічний університет. — Чернігів, 2017. — 24 с.
9. Дропа Ю. А. Фінансові ресурси розвитку національної економіки України : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08 — фінанси, гроші і кредит / Ю. А. Дропа ; Львівський національний університет імені Івана Франка. — Львів, 2017. — 40 с.
10. Воробйов Ю. М. Теоретичні засади формування і використання фінансових ресурсів в соціально-економічній системі держави / Ю. М. Воробйов // Научный вестник: финансы, банки и инвестиции. — 2009. — № 4. — С. 16—24.
11. Опарін В. М. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення / В. М. Опарін // Вісник Національного банку України. — 2004. — № 5. — С. 11—18.
12. Чуницька І. І. Фінансові ресурси як базис формування фінансового потенціалу / І. І. Чуницька // Економіка та держава. — 2007. — № 5. — С. 29—31.
13. Колодий С. Ю. Институциональное регулирование формирования и использования финансовых ресурсов государства в посттрансформационной экономике : монография / С. Ю. Колодий. — Симферополь : ООО «ДиАйПи», 2011. — 328 с.
14. Руденко М. В. Теоретичні основи інституціональних змін національної економіки / М. В. Руденко // Фінансовий простір. — 2018. — № 1 (29). — С. 108—116.
15. Шахова Г. Я. Финансовые ресурсы в системе макроэкономических взаимосвязей / Г. Я. Шахова // Финансы. — 1993. — № 3. — С. 3—11.

#### References

1. Report of the UN Development Program «On the Development of Human Capital» for 2007—2008. (2008). Retrieved from <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2007-8>.
2. Report of the UN Development Program «On the Development of Human Capital» for 2010 (2010). Retrieved from <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2010>.
3. Stokovych, H. V., & Honcharuk, S. V. (2017). Vzaiemozviazok ekonomichnykh katehorii «finansy», «finansuvannya», «finansove zabezpechennia», «finansovi resursy» [Relationship between the economic categories of «finance», «financing», «financial security», «financial resources»]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu — Scientific Bulletin of Uzhgorod National University*, 16, 2, 113—120 [in Ukrainian].
4. Pavliuk, K. V. (1997). *Finansovi resursy derzhavy [Financial resources of the state]*. Kyiv: NIOS [in Ukrainian].
5. Rozhko, O. (2012). Spetsyfika formuvannia finansovykh resursiv derzhavy v umovakh finansovoi kryzy [Specificity of formation of financial resources of the state in conditions of financial crisis]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika — Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economy*, 132, 49—52 [in Ukrainian].
6. Yehorov, V. O. (2010). Resursy finansovoi systemy i stratehiia ekonomichnoho zrostantnia [Resources of the financial system and strategy of economic growth]. *Finansy Ukrainy — Finance of Ukraine*, 9, 45—53 [in Ukrainian].
7. Zelisko, I. M. (2016). Rol finansovykh resursiv v diialnosti ekonomichnykh subiektiv: teoretynnyi aspekt [The role of financial resources in the activities of economic entities: a theoretical aspect]. *Efektivna ekonomika — An efficient economy*, 12. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5296> [in Ukrainian].
8. Baskakov, A. Yu. (2017). Biudzhetni menedzhment u mekhanizmi upravlinnia finansovymy resursamy derzhavy [Budget management in the mechanism of management of financial resources of the state]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Chernihiv: Chernihivskiyi natsionalnyi tekhnolohichniy universytet [in Ukrainian].
9. Dropa, Yu. A. (2017). Finansovi resursy rozvytku natsionalnoi ekonomiky Ukrainy [Financial resources for the development of the national economy of Ukraine]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Lviv: Lvivskiyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka [in Ukrainian].



10. Vorobiov, Yu. M. (2009). Teoretychni zasady formuvannia i vykorystannia finansovykh resursiv v sotsialno-ekonomichniisystemiderzhavy [Theoretical principles of formation and use of financial resources in the socio-economic system of the state]. *Nauchnyiy vestnik: finansyi, banki i investitsii — Scientific Bulletin: Finance, Banks and Investment*, 4, 16—24 [in Ukrainian].
11. Oparin, V. M. (2004). Finansoviresursy: problemyvyznachennia ta rozmishchennia [Financial resources: problems of definition and placement]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy — Bulletin of the National Bank of Ukraine*, 5, 11—18 [in Ukrainian].
12. Chunya, I. I. (2007). Finansovi resursy yak bazys formuvannia finansovoho potentsialu [Financial resources as a basis for the formation of financial potential]. *Ekonomika ta derzhava — Economy and the state*, 5, 29—31 [in Ukrainian].
13. Kolodii, S. Yu. (2011). *Institutsional'noye regulirovaniye formirovaniya i ispol'zovaniya finansovykh resursov gosudarstva v posttransformatsionnoy ekonomike [Institutional regulation of the formation and use of state financial resources in the post-transformation economy]*. Simferopol: LLC «DiAiPi» [in Russian].
14. Rudenko, M. V. (2018). Teoretychni osnovy instyutsionalnykh zmin natsionalnoi ekonomiky [Theoretical foundations of institutional changes in the national economy]. *Finansovi prostir — Financial space*, 1 (29), 108—116 [in Ukrainian].
15. Shahova, G. Ya. (1993). Finansovyye resursy v sisteme makroekonomicheskikh vzaimosvyazey [Financial resources in the system of macroeconomic relationships]. *Finansyi — Finance*, 3, 3—11 [in Russian].